

KONSPIRACE A UTAJENÉ OPERACE 2. SVĚTOVÉ VÁLKY

Alexander Macdonald

Copyright © Arcturus Holdings Limited
Translation © Jan Mrlík, 2025
Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.
Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Z anglického originálu
CONSPIRACIES OF WORLD WAR II
vydaného v roce 2023
nakladatelstvím Arcturus Publishing Limited
přeložil Jan Mrlík
Redakční úprava Vlasta Kohoutová
Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,
2025
shop@alpress.cz
Vydání první

ISBN 978-80-7695-415-1

ÚVOD

Druhá světová válka byla sama o sobě jedním velkým spiknutím. Tak alespoň znělo jedno z obvinění, kterým čelili nacističtí pohlaváři v norimberském procesu. Ze spiknutí k vedení agresivních válek byli rovněž obžalováni vrcholní japonští vůdcové u tokijského procesu, který se konal v letech 1946–1948.

Obžaloba v norimberském procesu vinila obžalované ve čtyřech bodech – ze zločinů proti míru, zločinů proti lidskosti, válečných zločinů či porušení válečného práva a ze společného plánu či spiknutí zaměřeného k uskutečnění zločinů zahrnutých do prvních tří bodů. Toto obvinění ze spiknutí se týkalo i propagandistů, kteří budovali ideologickou základnu pro vedení války, genocidu Židů a další zločiny, a také průmyslníků, bez nichž by Německo nemohlo vést válku.

Nakonec soudní tribunál omezil toto poslední obvinění na „spiknutí k vedení agresivní války“. Na tomto základě byli odsouzeni pouze ti z obžalovaných, kteří se účastnili klíčových jednání při plánování války v letech 1937 a 1939. Takto byl zvrácen záměr žalobců zahrnout do tohoto spiknutí i založení nacistické strany v roce 1920. Soudcové dospěli k závěru, že počátkem všeho se stalo sepsání tzv. Hossbachova memoranda, což bylo shrnutí výsledků jednání na schůzce v Berlíně 5. listopadu 1937, jež bylo pojmenováno po armádním pobočníkovi plukovníku Friedrichu

Hossbachovi, který psal zápis z této schůzky. Podle memoranda Adolf Hitler prohlásil, že nechce válku s Británií ani Francií, ale že má představu řady menších kořistných válek, které by měly ve složité situaci podpořit německou ekonomiku.

Z nacistického hlediska pochopitelně válku vyprovokovalo mezinárodní spiknutí bohatých Židů, jejichž cílem bylo rozdělit Německo. Tento argument nelze brát vážně. Drtivá většina Židů zavražděných ve vyhlazovacích táborech se sotva dala považovat za bohaté. Víc než polovina těch, kteří zahynuli během holokaustu, pocházela ze Sovětského svazu.

Hitler se mezitím úspěšným komplotem chopil v Německu moci a přívrženci nacismu infiltrovali do policie i justičního systému. Tak získali příslušníci úderných oddílů hitlerovské milice zvané *Sturmabteilung* (SA), obecně známí jako „hnedokošiláci“, volnou ruku při zastrašování obyvatel, páchání násilných činů, ba dokonce i vražd přímo v ulicích německých měst, přičemž se nemuseli obávat vyšetřování, zatímco ti, kteří stáli proti nim, naopak končili ve vězení.

Pomocí různých konspirací Hitler dál upevňoval svou pozici. Čtyři týdny poté, co byl v lednu 1933 jmenován kancléřem, došlo k požáru Reichstagu (Říšského sněmu, tedy budovy německého parlamentu). Hitler tvrdil, že šlo o součást komunistického spiknutí a okamžitě se začalo se zatýkáním osob, o nichž se vědělo, že jsou komunisté, i těch, kteří z toho byli jen podezřelí; kanceláře komunistických organizací i jejich jednací místnosti byly uzavřeny, komunistické noviny zakázány. Hned následujícího dne po požáru prezident Hindenburg na Hitlerovu žádost podepsal Dekret o požáru Říšského sněmu, kterým se v Německu omezovala většina občanských práv včetně ochrany osobní svobody, svobody projevu, svobody tisku, práva na svobodné sdružování a veřejné shromažďování a ochrany lis-

tovního tajemství u zpráv předávaných poštou, telegrafem a telefonicky.

Hitlerova osobní stráž *Schutzstaffel* (SS) získala stejná oprávnění jako policie „za účelem ochrany lidu a státu“. Dvacet pět tisíc příslušníků SS začalo fungovat vedle běžné policie, zejména pokud šlo o pronásledování politických oponentů. Zanedlouho byla vězení přeplněna a vězňové byli transportováni do narychlo budovaných koncentračních táborů.

To vše se dělo ve spěchu kvůli termínu voleb, které se měly konat ani ne týden po požáru Reichstagu. Při hlasování, jež proběhlo 5. března 1933, navýšila nacistická strana počet získaných hlasů z 33 na 44 procent a s pomocí malé Německé národně lidové strany dosáhli nacisté parlamentní většiny. Urychleně schválili zmocňovací zákon, jenž dával Hitlerově vládě oprávnění po čtyři roky vydávat zákony bez toho, že by je schválil parlament, a také bez prezidentského dohledu. V průběhu následujících tří měsíců došlo k zákazu všech politických stran vyjma Národně socialistické německé dělnické strany (NSDAP).

Komunisté ovšem tvrdili, že požár Reichstagu byl součástí nacistického komplotu, jehož účelem bylo komunisty diskreditovat. Pět komunistických předáků bylo po požáru zatčeno a obviněno ze žhářství. Čtyři z nich soud zprostil viny, avšak pátý, Holanďan Marinus van der Lubbe, byl odsouzen a popraven. Jeho skutečná role v celé události zůstává neobjasněna. Van der Lubbe přiznal, že požár založil, ovšem jeho doznání mohlo být získáno pod vlivem drog nebo mučením.

V roce 1955 někdejší příslušník SA Hans-Martin Lennings prohlásil, že jeho jednotka úderných oddílů tu noc, kdy došlo k požáru, sebrala van der Lubbeho v nemocnici a převezla ho do Reichstagu. Jak uvedl ve svém přísěžném prohlášení, když přijeli do budovy Říšského sněmu, požár už byl zřejmě založen, protože „bylo cítit podivnou spáleninu a prostory

sněmu halil dým“. Lennings ovšem nepřiznal, a snad to ani nevěděl, že jeho jednotka SA odvezla z nemocnice van der Lubbeho, odborového předáka a známého komunistického činovníka, právě proto, aby opatřila obětního beránka, jehož by bylo možné obvinít ze založení požáru, o který se ve skutečnosti postarali sami nacisté.

Je zajímavé, že podle svědectví generála Franze Haldera u norimberského tribunálu sám Hermann Göring připustil odpovědnost za založení požáru. Halder prohlásil, že při slavnostním obědě konaném na počest Hitlerových narozenin v roce 1942 měl Göring prohlásit, že „pouze jeden člověk doopravdy ví, jak to bylo s Reichstagem, a to jsem já, protože jsem ho sám zapálil!“.

Göring ve své výpovědi u tribunálu toto tvrzení popřel, ovšem v době požáru působil jako předseda Říšského sněmu a měl přístup do tunelu, který vedl z jeho oficiální rezidence do budovy parlamentu. Z těchto tvrzení a protitvrzení vyplývá pouze nejistota, jež je typickým znakem každého úspěšného spiknutí. Historikové se do dnešních dnů prou o van der Lubbeho roli v požáru Reichstagu, zda byl falešně obviněn, úskokem naveden k založení požáru nebo skutečně vinen tak, jak zněla obžaloba.

V zájmu udržení moci kul Hitler pikle i proti vlastním stoupcům. V létě roku 1934 spolu s nejbližšími spolupracovníky nechal vyvráždit velení SA. Obával se totiž, aby Ernst Röhm, velitel jednotek *Sturmabteilung*, které ve skutečnosti tvořily soukromou armádu pouličních rváčů, neohrozil jeho postavení v pozici kancléře. Tato akce vešla do dějin jako Noc dlouhých nožů a jejím cílem bylo mimo jiné upokojit vyšší důstojníky německé armády, *wehrmachtu*, kteří Röhmovu organizaci chápali jako nebezpečnou konkurenci. Hitler o tom dobře věděl, a i když se k moci dostal za pomoci SA, jejich podporu už dál nepotřeboval, a protože

plánoval zahájení války, důležitější pro něj bylo získat oporu v armádě. V průběhu první fáze čistky v SA, jež započala

Požár Reichstagu – komunistické spiknutí, nebo dílo SS?

30. června, bylo zabito nejméně 85 osob a její pokračování si vyžádalo stovky obětí.

Během vzestupu k moci Hitler německému národu sliboval zajištění, životního prostoru, *Lebensraum*, a to obsazením území na východě. Aby mohl tento slib začít plnit, potřeboval záminku k napadení Polska. Tu získal tajnou operací zorganizovanou SS a známou jako Gliwický incident. Ve večerních hodinách 31. srpna 1939 skupinka příslušníků SS oblečených do polských uniforem pod velením *Sturmbannführera* SS Alfreda Naujockse přepadla vysílačku v Gleiwitzu, který tehdy ležel na východě Německa (nyní polské město Gliwice), odkud začala vysílat v polštině protiněmeckou propagandu. Vysílání ukončily zvuky střelby, jako by byla vysílačka přepadena.

Aby zinscenované přepadení působilo věrohodněji, měla s sebou Naujocksova skupina mrtvé tělo Franciszka Honioka, slezského Němce známého sympatiemi k Polákům, jehož předešlého dne zadrželo gestapo. Oblékli ho jako sabotéra a mrtvé tělo prostříleli a zanechali na místě spolu s mrtvolami vězňů z Dachau s obličejí tak znetvořenými, aby se nedali identifikovat. Také tito mrtví byli oblečeni do polských uniforem, o nichž se má za to, že je opatřil Oskar Schindler, jenž tehdy pracoval pro německou vojenskou rozvědku *Abwehr*. V dalším průběhu války se Schindler proslavil tím, že zachránil přibližně 1 200 Židů a v izraelském památníku obětí a hrdinů holokaustu Jad Vašem se tomuto průmyslníkovi později dostalo té cti, že mu byl udělen čestný titul Spravedlivý mezi národy.

Hitler v rozhlasovém projevu odsoudil událost, kterou nacistický list *Völkischer Beobachter* označil jako „bezprecedentní útok banditů na vysílačku v Gleiwitzu“. Avšak ještě dřív, než noviny s tímto článkem vyšly, překročila německá armáda hranice a vpadla do Polska. Stalo se tak ráno 1. září 1939. Když Hitler ignoroval ultimátum předlo-

žené Británií a Francií, aby své jednotky z Polska stáhl, obě země o dva dny později vyhlásily Německu válku.

Podobným způsobem bylo vyprovokováno zahájení války v Pacifiku – tzv. Mukdenským (Mandžuským) incidentem. Dne 18. září 1931 jistý japonský poručík odpálil malou dynamitovou nálož u Japonci ovládané železniční trati poblíž Mukdenu (nyní Šen-jang) na jihu Mandžuska. Z výbuchu byli obviněni místní disidenti, do Číny vtrhla japonská císařská armáda a na severovýchodě Číny ustavila loutkový stát Manchukuo. Tento nový státní útvar uznalo jen 19 zemí z celého světa.

Válka mezi Japonskem a Čínou se naplno rozhořela po incidentu na mostě Marca Pola, k němuž došlo 7. července 1937. Tehdy Japonci pod záminkou pátrání po nezvěstném vojákově bez dovolení překročili řeku Jung-ting, jež tvořila hranici mezi Manchukuem a Čínou. Když japonští vojáci přecházeli přes most Marca Pola, strhla se přestřelka, která vygradovala v regulérní bitvu. Obecně se tento incident považuje za počátek druhé světové války v Asii a má se za to, že Japonci tuto situaci připravili, aby získali *casus belli* k útoku na Čínu.

Když 7. prosince 1941 napadlo Japonsko americkou námořní základnu v Pearl Harboru, překvapilo tím celý svět – pochopitelně včetně Američanů, kteří následujícího dne vstoupili do války na straně Spojenců. Od té chvíle dosud kolují pověsti a náznaky, že jistí vysoce postavení světoví vůdcové, mezi nimi britský premiér Winston Churchill, a dokonce i americký prezident Franklin D. Roosevelt, předem věděli o tom, že se nálet připravuje, ale neudělali nic, aby tomu zabránili – tvrdí se, že je to důkazem o úmyslu obou politiků za každou cenu dosáhnout toho, aby do té doby neutrální Spojené státy vstoupily do války.

ATENTÁT NA HITLERA

O perace Valkýra je nejznámějším spiknutím z období druhé světové války. K jejímu vyvrcholení došlo 20. července 1944, kdy se hrabě Claus Schenk von Stauffenberg, plukovník a náčelník štábu velitelství záložní armády, pokusil zabít Hitlera nastraženou bombou ve vúdceově hlavním stanu, Vlčím doupěti u města Rastenburgu ve Východním Prusku (nyní polský Kętrzyn).

Komplot z 20. července však nebyl jediným pokusem o Hitlerovu likvidaci. V rámci operace Valkýra byl jedním z osnovatelů atentátu rovněž podplukovník Rudolf-Christoph von Gersdorff, jenž od dubna 1941 do září 1943 působil jako zpravodajský důstojník skupiny armád Střed v Sovětském svazu. Tam se setkal s plukovníkem Henningem von Tresckowem, který sloužil u generálního štábu a později získal Stauffenberga k bombovému útoku na vúdce. Gersdorff se stal svědkem událostí, které později popsal jako „kruté metody praktikované v Rusku“, jejichž užívání Hitler prosazoval. Ve svých poválečných pamětech napsal, že „všem bylo jasné, že ten člověk si zaslouží tisíckrát umřít“.

Roku 1942 se skupinka sdružená kolem Tresckowa rozhodla Hitlera zabít, a pokud možno odstranit i Hermanna

Göringa a říšského vůdce SS Heinricha Himmlera. Zatímco další spiklenci probírali alternativní plány – jako například únos Adolfa Hitlera a vynucení změn v nejvyšším armádním velení –, Tresckow byl zcela přesvědčen, že jedině smrt „mystického *Führera*“ by umožnila provést státní převrat, jenž byl součástí plánu.

„Od počátku bylo zřejmé, že tento pokus bude nutné provést takovým způsobem, aby se zajistila absolutní jistota úspěchu,“ napsal Gersdorff. „A základním předpokladem bylo provést tento pokus tak brzy, jak to bude možné.“

Útok střelbou z pistole byl vyloučen, neboť se všeobecně věřilo, že Hitler neustále nosí neprůstřelnou vestu. Tresckow usoudil, že největší šanci na úspěch bude mít použití bomby. Pověřil Gersdorffa, aby připravil výbušninu a roznětky. Zvláště požadoval, aby bomba měla přibližně velikost knihy nebo svazku dokumentů, a přesto disponovala dostatečnou brizancí na to, aby zničila menší domek a osoby v něm. Nutná byla i časová rozbuška, jež bude pracovat s naprostou přesností, avšak bez slyšitelného tikání.

Zařízení, pro něž se konspirátoři nakonec rozhodli, pocházelo z velice nepravděpodobného zdroje: šlo o anglickou magnetickou minu plněnou anglickou výbušninou a odpalovanou anglickou časovou rozbuškou. To všechno shodil nepřátelský letoun na území Německa jako vybavení zahraničních agentů a příslušníků vnitřního hnutí odporu k páchání sabotáží. Nakonec však všechno získali Tresckowovi spiklenci. „Žádný z dostupných německých prostředků se nejevil jako vhodný, buď byl příliš velký, nebo velmi nápadný,“ napsal Gersdorff. „Tresckow provedl řadu zkoušek těchto zařízení. Síla výbuchu se zdála zcela uspokojivá, i když pochopitelně nebylo možné provést zkoušku s živými osobami. Rozbuška byla zvláště příhodná díky svému tvaru tyčinky a jednoduchému spuštění – stačilo protrhnout čepičku z fólie. Byly k dispozici rozbušky se zpožděním 10, 30, 120 a 360 minut. Experimenty prokázaly,

že na časové zpoždění má vliv okolní teplota. Při nižší než pokojové teplotě mohla doba zpoždění narůst až o sto procent.“ Nyní, když měli konspirátoři potřebnou zbraň, museli vyčkat vhodné příležitosti, kdy ji bude možné použít.

První pokus o atentát podnikl v únoru 1943 Tresckow, když Hitler navštívil velitelství skupiny armád Střed ve Smolensku na Německem okupovaném ruském území. Tresckow byl pověřen, aby osobně převezl Hitlera z letiště, a měl v plánu uložit bombu do kapsy ve dveřích automobilu těsně vedle místa, kde bude vůdce sedět. Hitler však nikdy nejezdil jiným autem než svým vlastním. Když přijel vlakem do Smolenska, jeho osobní vůz s řidičem už na něho čekal a do Hitlerova automobilu nebyl Tresckow schopen bombu umístit.

Když se plán na zabití Hitlera ve Smolensku nezdařil, zvažovali Tresckow s Gersdorffem další možnost hned následujícího měsíce. Hitler měl 21. března navštívit výstavu získaných sovětských zbraní, vybavení a další válečné kořisti v barokním paláci Zeughaus v Berlíně, který sloužil jako zbrojnice. Gersdorff souhlasil, že se zúčastní *Führerovy* návštěvy a během ní odjistí dvě bomby; i když přitom sám zahyne, zabije Hitlera a všechny, kteří mu budou nablízku (včetně, jak se doufalo, také dalších vysoce postavených nacistů, kteří zpravidla vůdce při podobných oficiálních událostech doprovázeli).

„Před odletem do Berlína jsem požádal Tresckowa, aby mi otevřeně řekl, zda bude možné úspěšně provést státní převrat, jakmile bude Hitler usmrcen,“ napsal Gersdorff ve svých pamětech. „Protože se neočekávalo, že bych útok přežil, chtěl jsem vědět, jestli můj čin bude v očích historiků ospravedlnitelný. Tehdy mi Tresckow řekl, že organizace puče už je připravena a k převratu dojde okamžitě, že již existují dohody se západními mocnostmi a že atentát je jedinou možností, jak zachránit Německo před úplným zničením. Kromě toho jsem věděl jenom tolik, že Tresckow byl

v blízkém kontaktu s náčelníky různých odborů v armádním vrchním velení.“

Gersdorff odletěl do Berlína a tam byl informován, že Hitler nejprve pronese proslov pod skleněnou střechou dvorany budovy a potom věnuje asi půl hodiny prohlídce exponátů, přičemž ho budou doprovázet Göring, Himmler, admirál Dönitz a několik pobočníků. Poté provede tradiční přehlídku čestné gardy.

Po prozkoumání prostorového rozložení Zeughausu Gersdorff usoudil, že pokus o atentát bude možné uskutečnit pouze v době, kdy Hitler s doprovodem bude absolvovat prohlídku výstavy, což mělo trvat asi dvacet minut. Podle této informace Gersdorff v den návštěvy nařídil časové rozbušky svých bomb na 15–20 minut. Avšak v průběhu návštěvy se na poslední chvíli Hitlerovy plány změnil. Bylo oznámeno, že prohlídka exponátů nebude trvat déle než osm minut. To byla doba příliš krátká na to, aby Gersdorff mohl přenastavit časové odpálení bomb – ve skutečnosti měl sotva čas na to, aby je deaktivoval, když Hitler s doprovodem výstavu opustil. Německý vůdce tak nevědomky unikl atentátu, o jehož hrozbě neměl potuchy. „Tato na poslední chvíli uskutečněná změna programu, svědčící o Hitlerových extrémních bezpečnostních opatřeních, mu znovu zachránila život,“ napsal Gersdorff. Po nezdařeném pokusu o usmrcení německého vůdce se ke spiklencům přidal Claus von Stauffenberg.

Stauffenberg byl vojenským veteránem, který válčil na frontách v Polsku, Francii, Sovětském svazu i Africe. Při službě v Tunisku utrpěl zranění, při němž přišel o levé oko, pravou ruku a dva prsty na levé ruce. Jak se válka protahovala, nabyl přesvědčení, že Hitler vleče Německo do zkázy.

V září 1943 byl představen Tresckowovi, v té době štábnímu důstojníkovi v berlínském velitelství *Ersatzheer* neboli záložní armády, jež zajišťovala výcvik vojáků k posílení divizí v první frontové linii. Dalším úkolem

záložní armády, který schválil sám Hitler, bylo převzít nad Německem kontrolu v případě vnitřních nepokojů, které by znemožnily komunikaci s vrchním velením *wehrmachtu*. Provedení tohoto úkolu záložní armády bylo známo pod označením „operace Valkýra“. Protože v záložní armádě sloužilo mnoho důstojníků, kteří neschvalovali Hitlerovy kroky v řízení země, skutečný cíl operace Valkýra se během času, velmi pomalu a utajeně, ale jistě přeměnil v plán na Hitlerovo odstranění, po němž by vedoucí organizátoři této operace neprodleně začali realizovat plány na převzetí moci v Německu.

Když spiklenci zjistili, že Stauffenberg sympatizuje s myšlenkou na Hitlerovu likvidaci, zařídilo se jeho přidělení k záložní armádě, aby mohl v komplotu zaujmout významnější pozici – zvláště poté, co byl Tresckow převelen na východní frontu a nebyl dále schopen se spiknutí aktivně účastnit. Tak se fakticky dostal Stauffenberg do čela konspirační skupiny. Jeho kolega z armádního velitelství major Axel von dem Bussche se dobrovolně přihlásil, že uskuteční atentát na Hitlera. K tomu mělo dojít v listopadu 1943 ve Vlčím doupěti, až bude vůdce v doprovodu Göringa a Himmlera sledovat předvádění nových zimních uniform. Plán byl takový, že von dem Bussche zabije všechny vrcholné nacistické představitele – a ovšem i sám sebe – sebevražednou bombou upravenou z pozemní miny, kterou bude mít schovanou pod uniformou a odpálí ji ručním granátem. Podrobnosti byly detailně rozpracovány, takže von dem Bussche například plánoval, že v kritické chvíli předvede záchvat kašle, během kterého se přesune těsně k Hitlerovi, aby ho objal ve smrtícím náručí – chtěl tímto způsobem přehlušit syčivý zvuk rozbušky s pětivteřinovým zpožděním. K tomuto pokusu o atentát nedošlo, protože při spojeneckém náletu byl zničen vlak přivážející do Vlčího doupěte nové uniformy a Hitlerova návštěva byla odvolána.

Claus von Stauffenberg, muž, který bezmála zabil Hitlera.

Von dem Bussche se nenechal odradit a hlásil se, že provede útok při další příležitosti, jakmile dojde na předvádění nových uniforem v únoru 1944, jenže stejně jako Tresckow byl i on převelen na východní frontu dřív, než se kýžená

příležitost naskytla. Předvádění uniforem bylo ohlášeno na 7. červenec 1944 a jako náhrada za von dem Busscheho byl vybrán generálmajor Helmuth Stieff. Po vylodění Spojenců v Normandii 6. června mnoho příslušníků vrchního velení německé armády usoudilo, že válka je ztracena a že Hitler musí zmizet. Avšak 7. červenec proběhl bez jakéhokoli vzruchu, protože Stieff na poslední chvíli couvl. Stauffenberg usoudil, že nezbyvá nic jiného, než aby sám odstranil Hitlera jednou provždy, jakmile se naskytne první vhodná příležitost – a ta přišla už o dva týdny později.

Navzdory velice zjevným následkům zranění (a možná právě díky nim) představoval Stauffenberg v hierarchii německé armády aristokratickou, autoritativní osobnost. Patřil do skupiny vysokých důstojníků, jimž Hitler důvěřoval, a díky funkci ve velitelství záložní armády byl přirozeně pozván, aby se účastnil schůzky s *Führerem* a dalšími vysokými německými činovníky, jež se konala 20. července ve Vlčím doupěti a měly se při ní probírat pohyby jednotek na východní frontě. Když tam toho dne Stauffenberg přijel, nesl aktovku obsahující silnou bombu načasovanou tak, aby explodovala, jakmile se jednání rozběhne. Měl v plánu odložit aktovku co nejbližší Hitlerovi a vyklouznout z místnosti pod záminkou naléhavého telefonátu. Tentokrát nemělo jít o sebevražednou misi; Stauffenberg byl přesvědčen, že jako jeden z nejvyšších důstojníků záložní armády, podrobně obeznámený s plány operace Valkýra, by se měl podílet na dalším dění a potřeboval přežít, aby zajistil, že v Německu po Hitlerově likvidaci nepropukne chaos.

Protože byl horký letní den, bylo konání schůzky na poslední chvíli přesunuto z podzemního (a dobře uzavřeného) betonového vůdcova bunkru do nedalekého dřevěného stavení. Stauffenberg se tím nenechal vyvést z míry, vešel do poradního sálu, tašku s bombou odložil blízko místa, kde měl Hitler sedět, a opřel ji o jednu nohu štábního stolu. Pak z místnosti odešel, aby zařídil svůj imaginární telefonický

hovor, a krátce nato bomba explodovala. Stauffenberg se domníval, že svůj úkol splnil, a zamířil zpátky do Berlína.

Hitlerovi však přálo ďábelské štěstí a nezahynul. Účinky výbuchu od něho odstínila mohutná dubová noha štábního stolu, takže utrpěl pouze lehčí zranění. Místo aby se snažil incident utajit, rychle nezdařený atentát obrátil ve svůj propagandistický triumf a tvrdil, že jeho přežití je důkazem o jeho osudovém předurčení k vládě celému západnímu světu. „Považuji to za nové potvrzení mého poslání, jež mi uložila Prozřetelnost, abych dál pokračoval na cestě k cíli,“ tvrdil v rozhlasovém projevu, který se vysílal ještě téhož večera.

Mezitím se Stauffenberg vrátil do Berlína a společně s dalšími konspirátory začal realizovat operaci Valkýra. Neblaze se však projevila váhavost, která byla důsledkem roků života pod útlakem nacistů, stejně jako víra, že je Hitler po smrti. Než spiklenci stačili podniknout nějaké smysluplné kroky k převzetí moci ve státě, nepoměrně dynamičtější jednající Hitler už telefonicky pověřil sobě věrné tajné agenty a negoval veškeré příkazy spiklenců. Hra skončila téměř ještě dřív, než začala.

Stauffenberg a další vůdčí osobnosti operace Valkýra byli zatčeni a hned následujícího dne postaveni před popravčí četu. Nešlo o pouhý příklad jednoduché a bezohledné výkonnosti nacistů: mužem, který nařídil hromadnou popravu hlavních spiklenců bez soudu nebo výslechu, byl generál Friedrich Fromm, vrchní velitel záložní armády, jenž musel téměř určitě vědět o existenci komplotu, a měl tedy nepochybně naléhavý zájem na likvidaci vůdců konspirace dřív, než se přijde na jeho podíl na spiknutí. Stauffenberg a muži, kteří byli popraveni s ním, měli vlastně štěstí. Neúspěšný atentát odstartoval nelítostné čistky, v jejichž průběhu byli pozatýkáni lidé podezřelí ze sympatií k operaci Valkýra, mučeni, posíláni do koncentračních táborů, krutě zmláceni a v řadě případů uškrceni klavírovou strunou a zavěšeni na

řeznické háky na maso – jejich strašlivý osud byl údajně nafilmován, aby se Hitler mohl během odpočinku potěšit přihlížením jejich bolestivé smrti.

Pokus o atentát z 20. července navodil v Říši bezpříkladně paranoidní atmosféru, která sotva mohla Německu prospět na válečném poli. Hitler byl pak více než dřív přesvědčen, že armádním generálům není možné věřit a že rozhodující musí být pouze jeho osobní rozkazy. V následné vlně represálií přišlo Německo o některé z nejschopnějších vojenských velitelů. Především to byl polní maršál Erwin Rommel, nejúspěšnější generál, jakého třetí říše měla. Bylo zjištěno jakési velmi matné spojení mezi ním a Stauffenbergem a to samo stačilo, aby byl podepsán rozsudek smrti (i když je pravděpodobné, že pokud by spiknutí dosáhlo úspěchu, Rommel by se k němu připojil). Než by čelil soudu a popravě, Rommel si raději 14. října sám sáhl na život, aby ušetřil svou rodinu hanby a ponížení. Oficiální zpráva zněla, že zahynul při automobilové nehodě. Třiapadesátiletý protřelý válečník Rommel měl Němcům během měsíců následujících po Dni D velmi citelně chybět, zvláště když jednotky, jimž dříve velel, bojovaly v Normandii ve snaze zastavit postup Spojenců na východ.

Krach operace Valkýra přinesl zkázu i dalším významným mužům včetně Stauffenbergova vlastního bratra Bertholda, kterého čekala pomalá, mučivá smrt uškrcením, i samotného generála Fromma. To, že dal tak urychleně popravít Stauffenberga, nestačilo k tomu, aby si zachránil vlastní krk. Hitler se po pokusu o atentát rozhodl pro důkladnou čistku a likvidaci všech svých nepřátel v armádním velení, ať již skutečných, nebo domnělých. Claus von Stauffenberg, jeho bratr Berthold a generál Fromm byli nakonec pouze tři z přibližně 20 000 lidí, kteří byli po nezdařeném pokusu o atentát na Hitlera zabiti nebo uvězněni.

NOC DLOUHÝCH NOŽŮ

Lidé, kteří konspirovali proti Adolfu Hitlerovi, si museli být dobře vědomi, jakou cenu zaplatí, pokud jejich plány selžou. Během celé kariéry *Führer* prokazoval, že postupuje zcela bezohledně a je ochoten kout pikle i proti svým nejbližším spojencům, pokud se mu přestanou hodit.

Ernst Röhm patřil mezi zakládající členy nacistické strany. Od počátku dvacátých let platil za Hitlerova blízkého spojence a spoluzakládal oddíly *Sturmabteilung* (SA); tito hnědokošiláči představovali „svaly“ nacistů sloužící k ochraně partajních shromáždění a k rozhánění schůzí jejich protivníků. Hnědokošiláči pod Röhmovým velením sehráli klíčovou roli při vzestupu Hitlera k vrcholu moci. Roli natočil klíčovou, že *Führer* začal v Röhmovi spatřovat rivala. V roce 1934 nechal Hitler Röhma zavraždit během vojenské a politické čistky známé jako Noc dlouhých nožů. Během ní SA ztratila valnou část své moci a byla fakticky nahrazena naprosto věrnými oddíly *Schutzstaffel* (SS) – každý jejich příslušník přísahal věrnost osobně Hitlerovi.

Röhm patřil ke kariérním vojákům. Narodil se v roce 1887 a v osmnácti letech nastoupil v Ingolstadtu jako kadet ke královskému bavorskému 10. pěšímu pluku prince Ludvíka.

V průběhu dvou let dosáhl hodnosti poručíka a po vypuknutí první světové války se stal pobočníkem velitele. Během bojů byl třikrát zraněn a po vážném poranění hrudníku v bitvě u Verdunu v roce 1916 si vysloužil Železný kříž první třídy. Cítil se být víc vojákem než důstojníkem, pohrdal zbabělostí, přecitlivělostí a jinými nectnostmi, jaké pozoroval u tolika svých vrstevníků; protože pocházel z dělnické rodiny, leckterý důstojník z takzvaně lepší společnosti se na něho díval podezřívavě a skrz prsty.

Na konci první světové války měl Röhm hodnost kapitána. Zůstal v armádě a byl přidělen ke zvláštnímu armádnímu výzvědnému oddělení v Mnichově, jehož úkolem bylo sledovat množství politických skupin, které se v Německu po válce vytvořily. Současně vstoupil do *Freikorps*, což byla polovojenská organizace dobrovolníků, jež se po roce 1918 zformovala proti narůstajícímu vlivu německých komunistů. Zanedlouho se však *Freikorps* staly útočištěm nespokojených propuštěných vojáků, kteří těžce nesli porážku Německa ve válce. Prohru chápali jako „zradu“ vítězných států Dohody, liberálů a intelektuálů na německém lidu, jež vyústila ve vznik státního útvaru známého jako Výmarská republika.

V roce 1919, kdy v Německu po skončení války panovaly občanské nepokoje a vzpoury, levicoví socialisté založili v Mnichově Bavorskou republiku rad. Röhm byl mezi příslušníky *Freikorps*, kteří v květnu toho roku násilně potlačili nový revoluční režim, jehož vůdcové byli neprodleně popraveni či povražděni. Svržení Bavorské republiky rad bylo v mnoha ohledech nepokrytým uskutečněním změny, po které volali pravicově smýšlející lidé v Německu už řadu měsíců. Röhm se 7. března 1919 setkal s devětadvacetiletým veteránem z první světové války, který se jmenoval Adolf Hitler a v té době byl ještě stále příslušníkem armády. Podle některých pramenů měl Röhm při této schůzce získat Hitlera jako agenta, který by sledoval levicové a komunistické

Ernst Röhm, jehož cílem bylo odstranit Hitlera a zaplatil za to životem.

skupiny, jež působily v okolí Mnichova (a které následujícího měsíce vytvořily krátce existující Bavorskou republiku rad). Ať už byl účel jejich setkání v tmavé sklepní pivnici jakýkoli, Hitler později vzpomínal, že rychle našli společnou řeč a celý večer debatovali o způsobech, jak bojovat proti levicově zaměřenému revolučnímu hnutí, které pozorovali kolem sebe. Oba sdíleli šířavou nenávist k nové demokratické Výmarské republice a „listopadovým zločincům“ ve vládě, o nichž byli přesvědčeni, že nesou odpovědnost za kapitulaci jejich země, která znamenala konec války. Shodli se na tom, že k vybudování silného, nacionalisticky orientovaného Německa je zapotřebí nová politická strana, jež by rekrutovala členy z nižších společenských vrstev.

Po zhroutilí Bavorské republiky rad byl Adolf Hitler jedním z těch, kteří byli zatčeni jako sympatizanti

„rudých“ – nejspíš proto, že úspěšně infiltroval do levicových skupin, o nichž podával hlášení jako vojenský informátor. Röhm se za Hitlera zaručil, zařídil jeho propuštění a pak budoucímu *Führerovi* pomohl najít zaměstnání na mnichovské univerzitě, kde začal přednášet v kurzech historie a politiky. Röhm i Hitler vstoupili do malé Německé dělnické strany, jež tehdy neměla ani padesát členů. Hitler díky řečnickému nadání získal funkci hlavního propagandisty, zatímco Röhm stál v čele tajné skupinky zabijáků – o těch se říkalo, že vraždí bez nejmenších výčitek. Záhy došlo k přejmenování Německé dělnické strany na Národně socialistickou německou dělnickou stranu (NSDAP) neboli nacistickou stranu, pro niž byla příznačná chorobná nenávisť k Židům.

Röhm byl homosexuál stejně jako řada dalších původních nacistů. Jedním z obvinění, která vůči němu směřovala, bylo i to, že užíval své moci ke svádění mladých rekrutů. Joseph Goebbels, reakcionářský homofob, později Hitlera upozornil na toto Röhmovo chování, na což Hitler reagoval slovy: „Odporné! Naše strana by neměla být eldorádem pro homosexuály. Proti tomu budu bojovat ze všech sil.“

Nicméně Röhm byl současně jediným člověkem z okruhu Hitlerovi nejbližších osob, který ho směl oslovovat „Adolf“, a když k němu mluvil, mohl užívat familiární německé *du*.

Do roku 1921 počet členů NSDAP narostl na více než 2 000 a Hitler převzal ve straně moc. V září toho roku byl odsouzen k tříměsíčnímu vězení za to, že spolu s tlupou souvěrců ztloukl politického protivníka. Po propuštění z vězení začal Hitler formovat SA jako svou soukromou armádu. Röhm pomáhal svému stranickému vůdci organizovat nové oddíly, do nichž verboval bývalé příslušníky *Freikorps*, protože měli zkušenosti z pouličního boje a bylo jim vlastní užívání násilí vůči protivníkům. Vzhledem k novým úkolům Röhm odešel z armády a věnoval se pouze činnosti ve straně.

V listopadu 1923 stál Hitler v čele takzvaného Pivnicového puče, mizerně organizovaného pokusu převzít v Mnichově vládu nad Bavorskem. Povstání bylo rychle potlačeno a jeho vůdcové uvězněni. Röhm jako jeden z hlavních organizátorů puče (vedl milici, která během nepokojů obsadila ministerstvo války) byl uznán vinným z velezrady, ale dostal jen podmíněný patnáctiměsíční trest. Podobně dopadl Hitler, přestože byl vůdcem vzpoury: dostal shovívavý pětiletý trest odnětí svobody, ale fakticky z něho vykonal pouze devět měsíců. Jak nacistická strana, tak SA byly postaveny mimo zákon, ovšem jejich zákaz se dal snadno obejít: SA se přejmenovalo na *Frontbann* a nacistická strana zase na Národně socialistickou svobodnou stranu (NSFP). Ve volbách v květnu 1924 byl Ernst Röhm zvolen do Reichstagu jako poslanec za NSFP, přestože byl předtím odsouzen za velezradu. Když v lednu 1925 vypršela platnost zákona zakazujícího SA a nacistickou stranu, vrátily se *Frontbann* a NSFP k původním názvům.

V době, kdy Hitler seděl ve věznicí a psal tam *Mein Kampf*, získal Röhm ve straně významnější pozici. Po propuštění Hitlera z vězení koncem roku 1924 se tento posun stal příčinou napětí mezi nimi. Roku 1928 proto Röhm raději přijal práci v Jižní Americe, kde působil jako poradce bolivijské armády. O dva roky později ho ovšem Hitler povolal zpět, aby se stal náčelníkem štábu reorganizovaných oddílů SA, jež nyní čítaly milion mužů. Tak získal Röhm v Německu obrovskou mocenskou základnu. Nicméně v té době také Hitler založil oddíly SS jako svou osobní gardu, které velel Heinrich Himmler. Dalo se tudíž očekávat, že se nebude všechno odehrávat tak, jak by chtěl Röhm.

Roku 1933 se Hitler stal německým říšským kancléřem a Röhm oslavil tuto historickou událost projevem, v němž opatrně zmínil, jakou úlohu v novém režimu mají hrát organizace, v jejichž čele stáli on a Himmler: „Bylo dosaženo obrovského vítězství. Nejde však o vítězství absolutní! SA

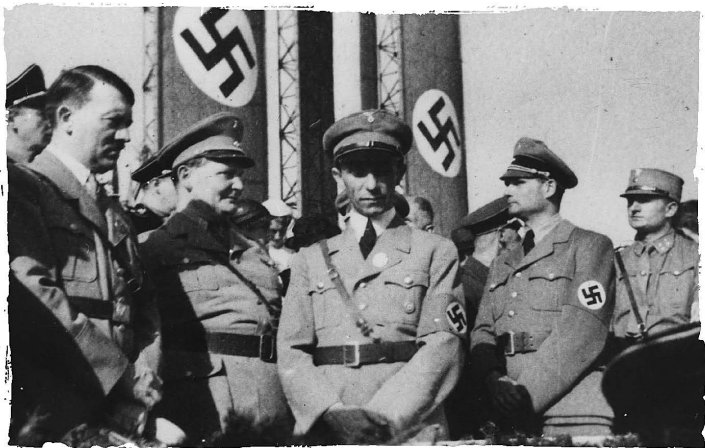

Příslušníci SA ve dvacátých letech. Vynesli sice Hitlera k moci, ale pak bylo třeba je zkrotit.

a SS nepřipustí, aby německá revoluce ustrnula a byla uprostřed cesty zrazena těmi, kteří se nezapojili do boje. A to ne kvůli SA nebo SS, ale kvůli Německu. SA je poslední ozbrojenou silou našeho národa, která ho může bránit proti komunismu.“ V průběhu následujícího roku uchwátí Hitler v Německu absolutní moc, avšak pokud Röhm čekal, že se mu dostane odměny za věrnost, byl zklamán. Jeho soupeři, jako například Himmler, získali v novém režimu prominentní postavení, Röhm však zůstal na místě

velitele jednotek, na které se čím dál víc pohlíželo jako na armádu pouličních rváčů, pro něž v nové německé říši, kterou chtěl Hitler vytvořit, nezbývalo jasně vymezené místo. Vůdce SA obzvlášť těžce nesl, že se Hitler snažil o sblížení s armádními veliteli, přestože se dřív oba shodovali, že tradičně aristokratické vrchní velení neslo podíl na porážce Německa ve válce v letech 1914–1918. „Adolf je svině,“ stěžoval si Röhm. „Teď se paktuje jenom s reakcionáři. Jeho staří kamarádi už mu nejsou dost dobří. Přáteli se s východopruskými generály. To jsou teď jeho přítelíčkové... Jsme tedy revolucionáři, nebo ne? Tihle generálové, to je jen banda zpátečníků. Nikdy je nenapadne žádná nová myšlenka... Nevím, odkud chce brát ten svůj revolucionářský duch. Jsou to pořád ti stejní staří pitomci a určitě prohrají i příští válku.“

Röhmův negativní vztah k některým z nových Hitlerových přátel a jeho postavení v čele významné síly ozbrojených mužů vedly k tomu, že se z něho stal cíl. Velení *wehrmachtu* prosazovalo jeho odstranění a stejné mínění měli i jeho soupeři v nacistické hierarchii, jako byli Göring a Goebbels. Himmler odmítal způsob života velitele SA a později tvrdil, že ho zapřisahal, aby se „distancoval od svých špatných společníků, jejichž rozmařilý život, alkoholické výstřelky, vandalismus a homosexuální bratříčkování vedou ke zneuctění celého hnutí“. K oslabení Röhmovy pozice ve straně přispělo i to, že noviny v té době otevřeně zesměšňovaly jeho sexuální preference, což zvyšovalo jeho zranitelnost. Když šéf gestapa Rudolf Diels ohlásil Hitlerovi, že Röhm proti němu kuje pikle, byl osud velitele SA zpečetěn. Hitler nezapomněl, že s ním Röhm v polovině dvacátých let soupeřil o moc, což vedlo až k Röhmovu dočasnému exilu v Bolívii. Tentokrát starý *Führerův* druh nemohl počítat s nějakým milosrdenstvím.

Architekti Noci dlouhých nožů: Hitler, Göring, Goebbels a Hess.

Hitler dlouho Röhma podezřívá, že pomáhá sympatizantům levice. Když se 4. června 1934 sešli na pětihodinové schůzce, vůdce během ní řekl veliteli SA, že podle některých lidí Röhmu „připravuje nacionálně-bolševickou revoluci, což by mohlo vést jenom k nepopsatelnému utrpení“. Poté se Hitler rozhodl eliminovat socialistickou frakci ve straně a pověřil Himmlera, nově jmenovaného šéfa gestapa Reinharda Heydricha, Hermanna Göringa a velitele koncentračního tábora v Dachau Theodora Eickeho, aby sestavili „říšský seznam nežádoucích osob“. Jako první na něm figurovalo jméno Ernsta Röhma.

Večer 28. června zatelefonoval Hitler Röhmovi a přikázal mu, aby do hotelu Hanselbauer v Bad Wiessee svolal konferenci velení SA, jež měla proběhnout o dva dny později. Přitom ho ujistil, že mu naprosto nic nehrozí.

Všichni vrcholní důstojníci SA se shromáždili na jediném odlehlém místě, kam Hitler přijel 30. června v 6.30 s početným doprovodem automobilů plných příslušníků SS. Podle vůdceva řidiče Ericha Kempky „Hitler vešel do Röhмова

pokoje sám a s bičíkem v ruce. Za ním stáli dva detektivové s připravenými pistolemi. Vůdce na Röhma vyprskl: „Röhme, jsi zatčen!“ Ostatní velitele SA sehnali do jedné skupiny. Ty, které zastihli v kompromitujících situacích, vytáhli z pokojů na silnici a tam je zastřelili. Ostatní, kolem 200 mužů, odvezli do mnichovské věznice Stadelheim. Röhmuv přítel Karl Ernst, šéf SA v Berlíně, se zrovna oženil a cestoval se svou novomanželkou do Brém, aby nastoupil na loď, která je měla odvézt k líbánkám na Madeiře. Ernstovo auto přepadla jednotka SS, která střílela na automobil, zranila novomanželku a řidiče. Samotného Ernsta odvezli na velitelství SS a poté ještě toho dne popravili.

Za minulé služby prokázané straně se Hitler rozhodl Röhma omilostnit. Avšak po nátlaku ze strany Göringa a Himmlera souhlasil s tím, že by měl Röhmm zemřít. Himmler přikázal Theodoru Eickeovi, aby se o to postaral. Eicke se svým pobočníkem Michaellem Lippertem odjeli do věznice Stadelheim, kde byl Röhmm uvězněn. Eicke položil na stůl v Röhmově cele pistoli a řekl, že má deset minut, aby se mohl sám zastřelit. Röhmm odpověděl: „Jestli mě chce Adolf zabít, tak ať tu špinavou práci udělá sám.“

O deset minut později se Eicke a Lippert vrátili a našli Röhma svlečeného do pasu, jak stojí vzdorně uprostřed cely. Oba důstojníci SS vytáhli pistole a prostříleli ho kulkami. Eicke později tvrdil, že Röhmm padl na podlahu a sténal: „*Mein Führer!*“

Po této události, obecně známé jako Noc dlouhých nožů, už každý, kdo se odvážil obrátit proti Hitlerovi, dobře věděl, co může čekat.